

Ο Γιάννης Αντωνιάδης γράφει κριτική για το βιβλίο *Γυρισμός*, της Toni Morrison, που κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Παπαδόπουλος.

[ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ](#)

«Τα μάτια της. Άδει, απλανή, να περιμένουν, πάντα να περιμένουν. Όχι υπομονετικά, όχι απελπισμένα, αλλά εσωστρεφή, σαν να κοίταζαν μέσα της. Σι. Ισίντρα. Αδελφή μου. Τώρα πια μοναδική μου οικογένεια. Όταν γράψεις την ιστορία μου, τούτο να θυμάσαι: μια σκιά ήταν τα περισσότερα χρόνια της ζωής μου, μια παρουσία που σημείωνε την ίδια της την απουσία, ή μπορεί και τη δική μου. Ποιος είμαι εγώ χωρίς εκείνην – χωρίς εκείνο το υποσιτισμένο κοριτσάκι με τα λυπημένα μάτια που περίμεναν, πάντα περίμεναν;». Τα λόγια του Φρανκ καθρεφτίζουν τον πληγωμένο όσο και διαταραγμένο ψυχισμό ενός ανθρώπου που στην ψυχή του και στα αυτιά του τα τύμπανα του πολέμου ακόμα ηχούν και τον σκίζουν στα δύο. Με τον γυρισμό του, όλες οι ανοιχτές πληγές συνεχίζουν να κλονίζουν το είναι του και να τον οδηγούν σε μία προσπάθεια επαναπροσδιορισμού του εγώ του που περνά σαφώς μέσα από την σωτηρία της αδερφής του Σι. Είναι άλλωστε η μοναδική σανίδα σωτηρίας για την ίδια του την ύπαρξη και ο μόνος λόγος που μπορεί και στέκεται ζωντανός στον κόσμο που τον περιβάλλει.

Ένοχος ή αθώος, μα γυμνός

Η Μόρισον, στην οποία άξια απονεμήθηκε το Νόμπελ το 1993 για την ενασχόλησή της με ποικίλα θέματα της ανεξήγητης πολλές φορές ανθρώπινης φύσης, σκιαγραφεί και ζωγραφίζει με λέξεις την προσωπογραφία ενός ανθρώπου που συμπυκνώνει, αν μη τι άλλο, πληγές της ίδιας της Αμερικής. Αναμφίβολα τις πληγές του πολέμου και της μετατραυματικής εμπειρίας στρατιωτών που έφυγαν για το μέτωπο χωρίς να γνωρίζουν ουσιαστικά τον ρόλο τους, μιας χώρας που έστειλε τα παιδιά της σε έναν πόλεμο ανούσιο, αυτόν της Κορέας και σε τόσους άλλους – Βιετνάμ, Ιράκ, Αφγανιστάν – και που κανείς δεν γνωρίζει ποιοι οι λόγοι της παρέμβασης σε απομακρυσμένες περιοχές. Αθώα ψυχή και ο Φρανκ πληρώνει το τίμημα της εκεί παρουσίας του, προσπαθεί να λυτρωθεί για το έγκλημα που

διέπραξε εν γνώσει του μεν αλλά στο οποίο οδηγήθηκε θολωμένος από τα γεγονότα δε και την πάλη με τα φαντάσματα που έπρεπε να αποδιώξει. «Τι σόι άντρας είναι» θα αναρωτηθεί και αυτή η ερώτηση στροβιλίζεται συνεχώς σαν τυφώνας στο βασανισμένο μυαλό του. Και η απάντηση πλανάται και αιωρείται δίχως να μπορεί να δοθεί, ο ίδιος μοιάζει να μην κατανοεί, να καθίσταται αδύνατος να ερμηνεύσει την αποτρόπαιη πράξη του.

Η σωτηρία της αδερφής Σι

Μέσα σε αυτόν τον ορυμαγδό και την λαίλαπα σκέψεων δίχως αύριο και παραδομένος στις ενοχές του, μοναδικό αποκούμπι η Σι που μπορεί να σώσει και οφείλει να σώσει, η μοναδική του αδερφή που κινδυνεύει από έναν εγκληματία γιατρό. Η εκμετάλλευση και η χειραγώγηση της νεαρής Αφροαμερικάνας είναι σημείο των καιρών, είναι μια παραπομπή στα θλιβερά εγκλήματα εναντίον απροστάτευτων ανθρώπων που προέκυψαν μέσα από το ολέθριο και αδυσώπητο μίσος μιας μεγάλης μερίδας λευκών. Ο μακαρθισμός δίνει και παίρνει και παρασύρει κάθε ηθικό και νόμιμο δικαίωμα, κάθε ελευθερία εδώ καταπατάται στο όνομα της διάκρισης μεταξύ ανθρώπων ανώτερων και κατώτερων λόγω του χρώματός τους. Τόσο ο Φρανκ όσο και η Σι είναι θύματα μιας πολιτικής εξόντωσης της διαφορετικότητας, δύο κοτσύφια, ανάμεσα σε άλλα, που αντιμετωπίζουν την έχθρα και τον αφανισμό. Βέβαια εν μέσω όλων αυτών εδώ εύλογα ανακύπτει το ερώτημα: η σωτηρία της Σι για λογαριασμό του Φρανκ είναι η λύτρωση του, το προσωπικό του στοίχημα για να εξιλεωθεί για την νεαρή με τα σχιστά μάτια που καταδίκασε σε θάνατο; Είναι η Σι το μονοπάτι για να σώσει την ψυχή του και να μην κουβαλήσει τον σταυρό της αμαρτίας μέχρι τέλους;

Σε αναζήτηση μιας κάποιας συνείδησης

Ο κόσμος της Μόρισον είναι σκληρός και περιγράφει ωμά την πραγματικότητα αφού δεν φειδεται λόγων και εικόνων έτσι όπως η ίδια τα αντιλαμβάνεται έξω από το κάδρο. Γιατί η αφήγησή της είναι ένα μωσαϊκό των όσων συμβαίνουν σε μία χώρα που ακόμα και σήμερα πληρώνει τα λάθη της και τις αδυναμίες της όπως κάθε κοινωνία. Ειδικά στην Αμερική όμως ακόμα και σήμερα μιλάμε, σαν τίποτα να άλλαξε για φαινόμενα ακραίου ρατσισμού όπως πλέον και για οπλοκατοχή που γεννά τερατογένεση και η επούλωση δεν φαίνεται στο τούνελ. Τελικά αυτό που αναφέρει η Κατερίνα Σχινά στο επίμετρο, η οποία έχει αναλάβει και την εξαιρετική μετάφραση, είναι χαρακτηριστικό της φιλοσοφίας που διαπνέει την πένα της Μόρισον και βέβαια τις ζωές των ηρώων της που μάχονται να βρουν τις εγγραφές στην συνείδησή τους: «Σε ποιο βαθμό έχουμε επίγνωση όσων μας συμβαίνουν ή όσων υποπίπτουν στην αντίληψή μας; αναρωτιέται η Μόρισον, για να μετατονίσει αυτό το ερώτημα στη συνέχεια της αφήγησής της, όταν περιγράφει την περιπέτεια της Ισίντρα στο εργαστήριο του ευγονιστή γιατρού, όπου απασχολείται ως βοηθός του». Όταν το παρελθόν έρχεται να χτυπήσει σαν κεραυνός το παρόν τότε ο άνθρωπος μοιάζει στο έλεος των δυνάμεων που τον εγκλωβίζουν και οφείλει να αναζητήσει επίμονα και αποφασιστικά την σωστή και όσο πιο ανώδυνη γίνεται έξοδο κινδύνου.

Αποσπάσματα

«Δεν μου λείπει τίποτα απ' αυτό το μέρος, εκτός από τα αστέρια. Μόνο το πρόβλημα της αδελφής μου μπορούσε να με αναγκάσει έστω και να σκεφτώ την επιστροφή μου. Μη με απεικονίσει σαν ενθουσιώδη ήρωα. Έπρεπε να γυρίσω, αλλά έτρεμα και μόνο που το σκεφτόμουν».

«Η δυστυχία δεν προειδοποιεί. Γι' αυτό και πρέπει να επαγρυπνείς – αλλιώς απλώς περνάει το κατώφλι σου και θρονιάζεται στο σπίτι σου».

<https://www.culturenow.gr/gyrismos-kritiki-vivlioy-tis-toni-morrison/>